

Hakɛdɔn ni fisamanciya cew ni musow cɛ Mali kɔnɔ¹

Cew ni musow cɛ maaya bɛrɛbencogo, de bɛ wele hadamadenya. Hadamadenya ni bɔ̀nɔ̀gɔ̀la ye cew ni musow cɛgɛleyaw danfarali de ye, ni ka se ka hakɛdɔnbɔ̀nɔ̀gɔ̀la ndɔ̀yi² sabati.

Cew ni musow cela nɔ̀neyaw, Mali kɔnɔ

Fisamanciya kɔ̀nɔ̀, siyabolow tilalen don ka kɛ hɔ̀rɔ̀nw, yereyenciw³, namakalaw ani jɔ̀nw ye. Bi-bi in na, nin siyaboloko in tɛ ba la ten kosebe, Mali kɔ̀nɔ̀. Bi tile maaya suguya bɛɛ nara taalen, fisamanciya fɛ, fo ka se hadamadenya waleyacogo yere de ma.

Cew ni musow cela ka gelen tumadɔ̀, sabu muso sagoya tɛ a dagayɔ̀rɔ̀ n'a jɛɔ̀gɔ̀n sugadi la. Furu koɔ̀ bɛ latige fake ni balimacew de fɛ. Ni furuce walima ni furuso nege bɔ̀ra furumusoy la ; o kuma tɛ caya, n'a bɛ fɛ ka to sutura birifini kɔ̀nɔ̀, jango n'a ye wolo kɛ kaban. A ka c'a la, muso bɛ to furuso kɔ̀nɔ̀, mafɔ̀jɛya ni nimatɔ̀rɔ̀ bolo kan.

Musow sen tɛ don dugu koɔ̀ foyi jɛnabɔ̀li la. U tɛ ye tɔ̀nsigi la, wa, u toyɔ̀rɔ̀ de ye sokɔ̀nɔ̀na ye. Kalanbaliya, keneya laafulen, sara damakeɔ̀bali ani barantanya ye kow ye, minninw bɛ damakeɔ̀ dayaga cew ni musow cɛ.

Sɔ̀row tilacogo n'u koɔ̀nabɔ̀ko (kotigiyali).

Jɛɔ̀gɔ̀nya taabolo b'a to, cew ni musow tɛ taa jɔ̀gɔ̀n kɔ̀. A ka di cew ye, musow k'u ka furuceya n'u denfaya jɔ̀da jira. Musow fana mako bɛ cew la, olu minninw y'u denw faw ye. Furumusoya ni denw bamusoya jɔ̀yɔ̀rɔ̀ ka bon musow bolo ka teme waleya ni tabiyako caman kan. Musow caman bolo, baara juman ye furu ni denwolo de ye.

Jɛ kɔ̀nɔ̀, baara waleyabolo ni maa kelenkelenna jɔ̀da sirilen don cew ni musow ka jɔ̀gɔ̀ndafa de la, togoda la. Togodalamusow y'u ka ketaw walangata ka t'u fasow yere la, jango, tuma min, jiginew lankolonyalen don. Musow bolofenw bɛ don denw kunkow, denmusonin ka kɔ̀nɔ̀minenw de dafɛ, ani k'u faso kunmabɔ̀, ka sagon u yerew kunkow kan. Togodalamusow ka waati bɛɛ dannen don sokɔ̀nɔ̀baaraw ni sene de ma.

Laadalarariya ni dugukolo sɔ̀rɔ̀ko musow fɛ

Musow ka dugukolosɔ̀rɔ̀ bɛ laadalariraw ka jɛkunya jira, bi Mali kɔ̀nɔ̀. Danaya tɛ se ka da muso kelen kan, ka da hakilinaw n'u hakeyaw kan. Kunfinya ye balan ye, o ni fana, muso ka dugukolosɔ̀rɔ̀ dennen don, yɔ̀rɔ̀ bɛ n'a ka laada taamasiraw la. Musomanin kalanta ka dɔ̀gɔ̀n ni cemanin kalanta ye. Muso 15% dɔ̀rɔ̀n de bɛ se kalanje ni sebenni na, ka sanga, cɛ 32% na. Sariya la, Mali musow ka ko kɛnbe birisanagami ye, sariya taabolo kura ni laadalariraw la. Wulikajɔ̀law juman na,

¹ Équité et Inégalité entre genres au Mali

² Conditions

³ Personnes libres

laadalasiraw ju sigilen be damakeɓebaliya kan, cew ni musow ce. O de be se fanba daga cew ye dugu ni hadamadenya kùnù. Laadalakiiribonw binna kabini 1960 San. O n'a ta bee, musow ka ko dulonnen cew ka setigiya de la. Wa, gasijuguba de b'o la.

Cew b'u yere jate kotigi ye ka teme musow kan, du kunko la. O de la, u b'u ka taabolo tinitin u kan. O be ke, hali n'a surula ko, musow de fulu be du kunko ta.

Cenw ni musow celakow sariya hukumu

Gafe suguya caman bolonubilala, Mali Marakejekulu fe, ka jecin maa kelenkelen bee ma, beeya sira, jugunjugunnabaliya sira kan, fajamana kunda ani dije kunda. Bajusariya masalabolow (o kera ntolomasariya ye o, baara josariya, furu ni jatigiya sariya ye o) bee ye damakeɓe tijetigiya, ka tanga ke wolomani na ka jecin cenimusoya, diineko ani siyako ma. Wa, u ye sinsinni ke bee kelenkelenna ka kalanko, a ka baarako, a ka lafiɓeko ani demedon kan.

O n'a ta bee, sariya ma labato, musow be minebolo la, min ni cew ta te kelen ye ; jango ni da sera bilali (guwenni), denw nagakurumara ani ciyenko na.

Furusiri, furusa ani nokanbila (ciyenta)

Furu ye benkan ye, bondaw de ni jugun ce. A be lawaleya ni furunafolo sarali ye, musolakaw ka bonda ye, furuce ka bonda fe. Muso cesabaatu be di banbaatu duguke du de ma. Muso be jate maa welelen de ye, ce ka bonda kùnù, fo ka se a ka densuru ma. Tigiya yamaruya t'a ye, furuso kùnù, wa a t'a ye a faso fana kùnù. Muso ka nafolo be suru, a yere ka farajunkanfenw de fe. Laada la, muso be jate, ce ka mara de kùnù, a be jate a ciyen fan du ye. Furumusogenni kunnun don, du kopenabusariya fe, kabini 1962 San.

Musow sen donni forobakonew la

Jamako bee kotigiya be cew de bolo. Diinekow walima laadalakow sababuya la, musow be bila maaninko de minen kùnù. Musotunw be ka caya Mali la, nka u jatelen don i ko musodamatankene, sokunufenw don, sabu jugunyew be ke tundenw dula kelen de ka so.

**Maadu MAYIGA
ka nobila yen in ye.**